

Uppföljning av placerade barn och unga

Gällivare kommun

December 2022

Erika Brolin, projektledare

Gustaf Almqvist, projektmedarbetare

Malou Olsson, kvalitetssäkrare

Sammanfattning

PwC har på uppdrag av de förtroendevalda revisorerna i Gällivare kommun genomfört en granskning av uppföljningen av placerade barn och unga. Granskningens syfte är att bedöma om socialnämnden bedriver en ändamålsenlig verksamhet vad gäller placeringar av barn och unga i hem för vård eller boende och i familjehem samt om det sker med en tillräcklig intern kontroll.

Utifrån genomförd granskning är vår samlade bedömning att socialnämnden **inte helt** bedriver en ändamålsenlig verksamhet vad gäller placeringar av barn och unga i hem för vård eller boende och i familjehem. Vår samlade bedömning är vidare att den interna kontrollen **inte helt** är tillräcklig.

Nedan ses bedömning för varje revisionsfråga. För fullständiga bedömningar se respektive revisionsfråga i rapporten eller det avslutande avsnittet "Sammanfattande bedömningar utifrån revisionsfrågor".

Revisionsfrågor	Bedömning
Säkerställer nämnden att det upprättas individuellt utformade vård- och genomförandeplaner som tydliggör det enskilda barnets/den unges behov och hur vården ska genomföras?	Delvis
Säkerställer nämnden att det finns dokumenterade riktlinjer och rutiner i linje med lagstiftningens krav avseende uppföljning av enskilda placeringar?	Nej
Säkerställer nämnden en efterlevnad till lagstiftningens krav på att överväganden om behov av fortsatt vård sker minst var sjätte månad?	Nej
Säkerställer nämnden en efterlevnad till lagstiftningens krav på överväganden avseende om det finns skäl för att ansöka om överflyttning av vårdnad?	Delvis
Har nämnden en tillfredsställande uppföljning av placeringar på aggregerad nivå?	Delvis

Rekommendationer

Mot bakgrund av granskningsresultaten vill vi lämna följande rekommendationer till socialnämnden:

- Att säkerställa att genomförandeplaner upprättas i samtliga ärenden och att dessa följer aktuella dokumentationskrav.
- Att säkerställa att det pågående arbetet med att revidera befintliga rutiner och ta fram nya på de områden som behövs fortskrider och färdigställs.

- Att säkerställa en efterlevnad till lagens krav avseende övervägande om skäl till vårdnadsöverflyttning samt att sådant övervägande följer det som Socialstyrelsen framhåller vad gäller att utförligt dokumentera skäl som talar för respektive emot en överflyttning av vårdnaden.
- Att säkerställa en revidering av rutindokument som omfattar övervägande om överflyttning av vårdnad så att detta harmoniserar med gällande lagstiftning.
- Att överväga formerna för uppföljning på aggregerad nivå för att i högre grad omfatta även kvalitetsaspekter, då en sådan uppföljning kan öka kunskaperna om de insatser som verksamheten erbjuder och hur väl dessa fungerar för de berörda barnen/ungdomarna.
- Att överväga att inkludera frågan om efterlevnad till lagstiftningens krav avseende förekomst av genomförandeplaner, överväganden om behov av fortsatt vård samt överväganden om överflyttning vårdnad i en riskanalys, för att på så sätt kunna bedöma om det finns skäl till att ha med dessa frågor i nästkommande års internkontrollplan.

Innehållsförteckning

Sammanfattning	1
Inledning	5
Bakgrund	5
Syfte och revisionsfrågor	5
Revisionskriterier	5
Avgränsning	6
Metod	6
Uppdraget	7
Organisation	7
Granskningsresultat	8
Vård- och genomförandeplaner	8
lakttagelser	8
Bedömning	9
Riktlinjer och rutiner avseende uppföljning	9
lakttagelser	10
Bedömning	10
Övervägande om behov av fortsatt vård	11
lakttagelser	11
Bedömning	12
Överväganden avseende överflyttning av vårdnad	12
lakttagelser	13
Bedömning	14
Uppföljning av placeringar på aggregerad nivå	15
lakttagelser	15

Bedömning	17
Samlad bedömning	19
Rekommendationer	19
Sammanfattande bedömningar utifrån revisionsfrågor	20

Inledning

Bakgrund

År 2019 var 31 100 barn någon gång under året placerade av socialtjänsten. Insatser inom den sociala barn- och ungdomsvården innebär ofta ett stort ingrepp i barns, ungdomars och familjers liv.

Socialtjänstlagen tydliggör nämndens ansvar när placeringar utanför det egna hemmet sker. Kraven gäller bland annat planering och uppföljning av vården. Det ställs även krav på att nämnden gör överväganden av vårdnadsöverflyttningar i de fall som ett barn varit placerat i ett och samma familjehem i tre år.

Utifrån både individ- och ekonomiperspektivet är det viktigt att placeringarna leder till önskat resultat. Det är därför viktigt att nämnden har rutiner för att följa upp och utvärdera sin verksamhet.

De förtroendevalda revisorerna i Gällivare kommun har i sin risk- och väsentlighetsanalys funnit skäl att granska kommunens arbete med uppföljning av placerade barn och unga.

Syfte och revisionsfrågor

Granskningens syfte är att bedöma om socialnämnden bedriver en ändamålsenlig verksamhet vad gäller placeringar av barn och unga i hem för vård eller boende och i familjehem samt om det sker med en tillräcklig intern kontroll.

Revisionsfrågor:

- Säkerställer nämnden att det upprättas individuellt utformade vård- och genomförandeplaner som tydliggör det enskilda barnets/den unges behov och hur vården ska genomföras?
- Säkerställer nämnden att det finns dokumenterade riktlinjer och rutiner i linje med lagstiftningens krav avseende uppföljning av enskilda placeringar?
- Säkerställer nämnden en efterlevnad till lagstiftningens krav på att överväganden om behov av fortsatt vård sker minst var sjätte månad?
- Säkerställer nämnden en efterlevnad till lagstiftningens krav på överväganden avseende om det finns skäl för att ansöka om överflyttning av vårdnad?
- Har nämnden en tillfredsställande uppföljning av placeringar på aggregerad nivå?

Revisionskriterier

Med revisionskriterier avses de bedömningsgrunder som bildar underlag för revisionens analyser och bedömningar. Granskningen genomförs med utgångspunkt huvudsakligen i nedanstående revisionskriterier:

- 6 kap. 6 § kommunallagen (2017:725) (nämnden ska se till att den interna kontrollen är tillräcklig)
- Socialtjänstlagen (2001:453)
  - 6 kap. 7b (att noga följa vården)
  - 6 kap. 8 § (övervägande om behov av fortsatt vård samt övervägande om det finns skäl att ansöka om överflyttning av vårdnaden)
  - 11 kap. 3 § (vårdplan)
- Lag (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga
  - 13 § (övervägande om behov av fortsatt vård, prövning av om vården ska upphöra samt övervägande om det finns skäl att ansöka om överflyttning av vårdnaden)
- Socialstyrelsens handböcker och föreskrifter på området
  - SOSFS 2011:9 (ledningssystem för systematiskt kvalitetsarbete)
  - Placerade barn och unga - Handbok för socialtjänsten
  - Handläggning och dokumentation inom socialtjänsten
- Lokala styrande och stödjande dokument som exempelvis riktlinjer, rutiner etc.

Avgränsning

Granskningen omfattar i huvudsak år 2022 och berör placeringar av barn och unga som gjorts med stöd av socialtjänstlagen eller LVU.¹ Granskningen avgränsas till ovanstående revisionsfrågor. Lagkravet avseende övervägande om behov av fortsatt vård samt övervägande om huruvida det finns skäl att ansöka om överflyttning av vårdnaden gäller endast barn upp till 18 år (om barnet placerats enligt socialtjänstlagen), varför granskningen i huvudsak avgränsas till att gälla barn i åldern 0-18 år.

Metod

- Genomgång av styrande och stödjande dokument relevanta för granskningen.
- Genomgång av protokoll från socialnämndens sammanträden.
- Intervjuer med följande funktioner:
  - Verksamhetschef barn och unga
  - Samordnare barn och unga
  - Tre socialsekreterare
- Granskning av ett urval om totalt tio ärenden rörande barn i åldern 0-18 år som placerats i hem för vård eller boende (HVB) eller familjehem under minst sex månader. Aktgranskningen har i huvudsak omfattat en kontroll av huruvida individuellt utformade vård- och genomförandeplaner finns upprättade samt om övervägande om fortsatt vård skett inom sex månader. Vid granskning av genomförandeplaner har kontrollerats att dessa innehåller uppgifter om när och hur planen ska följas upp. Dessutom har totalt fem ärenden där barnet varit placerat i samma familjehem i minst tre år kontrollerats, med avseende på om övervägande av överflyttning av vårdnad har skett i enlighet med lagens krav.

¹ Lag (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga

De intervjuade har beretts möjlighet att sakgranska rapporten.

Uppdraget

Syftet med denna revisionsrapport är att bedöma om socialnämnden bedriver en ändamålsenlig verksamhet vad gäller placeringar av barn och unga i hem för vård eller boende och i familjehem samt om det sker med en tillräcklig intern kontroll. En revisionsrapport är inte att likställa med en tillsynsrapport utförd av Inspektionen för vård och omsorg (IVO) som bedriver tillsyn inom bland annat socialtjänsten. En revisionsrapport syftar till att skapa underlag inför den kommande ansvarsprövningen av, i detta fall, socialnämnden i Gällivare kommun.

För att besvara revisionsfrågorna i denna rapport har bland annat genomgång av rutindokument och protokoll från nämndens sammanträden skett. Därutöver har även en aktgranskning genomförts. Vid aktgranskningen har vi kontrollerat huruvida vård- och genomförandepplaner finns upprättade samt om de innehåller en beskrivning av mål och aktiviteter samt hur och när vården ska följas upp. Denna revisionsrapport syftar inte till att bedöma socialnämndens beslut om placeringar i de enskilda ärendena.

Organisation

Socialnämnden i Gällivare kommun fullgör kommunens uppgifter inom socialtjänst.

Ärenden som berör barn- och unga handläggs inom den enhet som närmast leds av verksamhetschef Barn och unga. Inom enheten finns också en samordnare som ansvarar för att stötta socialsekreterare, handleda i ärenden, omvärldsbevaka rättsläget etc. Till följd av svårigheter i personal- och kompetensförsörjningen inom området beskrivs samordnaren dock vara mer operativ i ärendena än vad den ursprungliga tanken med tjänsten egentligen är. Vid granskningstillfället arbetar (utöver samordnaren) tre ordinarie socialsekreterare och två inhyrda konsulter med handläggning av barn- och ungaärenden. Enligt uppgift i granskningen ska arbetsgruppen utgöras av sex stycken socialsekreterare för att vara fulltalig. Vid årsskiftet tillkommer en nyrekryterad socialsekreterare.

Granskningsresultat

Vård- och genomförandeplaner

Revisionsfråga 1: Säkerställer nämnden att det upprättas individuellt utformade vård- och genomförandeplaner som tydliggör det enskilda barnets/den unges behov och hur vården ska genomföras?

I socialtjänstlagen anges att den vård som nämnden avser att anordna för ett barn/ungdom som placeras i familjehem eller HVB ska dokumenteras i en så kallad vårdplan. Vårdplanen ska revideras senast när barnet varit placerat i två år. Vid den tidpunkten ska vårdplanen (om det inte finns särskilda hinder för detta) särskilt avse barnets långsiktiga boende.

För ett barn/ungdom som är placerat i familjehem eller HVB ska en så kallad genomförandeplan upprättas. I Socialstyrelsens skrift *Handläggning och dokumentation inom socialtjänsten* går att utläsa att genomförandeplanen, som ska beskriva hur insatserna ska genomföras och konkretisera innehållet i vårdplanen, ska upprättas av den nämnd som har beslutat om placeringen. Vidare framgår att planen bör upprättas i samråd med den som ska ge vården till barnet/den unge.

Närmare detaljer om vilka uppgifter vård- respektive genomförandeplanen ska innehålla regleras i socialtjänstförordningen (2001:937). Det handlar bland annat om målet med vården samt hur umgänget med föräldrar, vårdnadshavare och andra närstående ska ordnas. I Socialstyrelsens skrift *Placerade barn och unga - Handbok för socialtjänsten* framgår att genomförandeplanen ska innehålla uppgifter om när och hur planen ska följas upp. Hur ofta planen ska följas upp beror på omständigheterna i det enskilda fallet såsom vårdtidens längd, insatsernas karaktär, när förändringar inträffar etc.

lakttagelser

Vid intervjuer ges uttryck för att det finns en god följsamhet till kraven på att upprätta individuellt utformade vårdplaner i samband med placeringar i både familjehem och vid HVB-placeringar. Det beskrivs vara socialsekreterares ansvar att, med stöd av samordnare², upprätta vårdplaner. Det beskrivs även vara socialsekreterares ansvar att upprätta genomförandeplaner i de fall en placering sker i ett familjehem som inte är konsulentstött³. Om ett barn placerats i ett konsulentstött familjehem beskrivs familjehemsföretaget vara ansvarigt för att tillse att en genomförandeplan upprättas. I intervjuer beskrivs det i Gällivare kommun enbart finnas ett fåtal familjehem som inte är konsulentstödda.

---

² En funktion som främst syftar till att utgöra närmaste arbetsledning i ärendehantering

³ Ett hem som föreslås som familjehem och stötts av annan verksamhet än kommunen

Aktgranskning

Vi har inom ramen för granskningen genomfört en aktgranskning av totalt tio ärenden avseende placerade barn/unga. I samtliga av de tio granskade akterna finns vårdplaner upprättade. Vissa variationer i huruvida vårdplanerna är upprättade innan eller efter datum för placering noteras.

Av de tio akter som granskats finns det upprättade genomförandeplaner i åtta fall och överlag framgår mål och aktiviteter i dessa. I en av akterna är den senaste genomförandeplanen upprättad flera månader innan aktuellt placeringsdatum. I en annan akt är genomförandeplanen upprättad ungefär fyra månader efter att placeringen verkställdes. I en akt är genomförandeplanen inte daterad, vilket innebär att vi inte kan utläsa när i tid i förhållande till placeringsdatumet denna är upprättad.

Vi noterar att samtliga genomförandeplaner är upprättade av familjehem, HVB-hem och inte av socialsekreterare. I genomförd aktgranskning noteras att det i en majoritet av genomförandeplanerna inte framgår när och hur uppföljning ska ske. Endast i en av de granskade akterna framgår att uppföljningsmöten ska ske minst var tredje månad.

Bedömning

Säkerställer nämnden att det upprättas individuellt utformade vård- och genomförandeplaner som tydliggör det enskilda barnets/den unges behov och hur vården ska genomföras?

Delvis.

Vår bedömning är att ansvarsfördelningen för upprättande av vård- och genomförandeplaner är tydlig. Genomförd aktgranskning visar att det finns vårdplaner upprättade i samtliga tio akter som vi inom ramen för granskningen kontrollerat. Vidare finns genomförandeplaner upprättade i åtta av tio granskade akter, varav en är upprättad flera månader innan aktuellt placeringsdatum (vilket skulle kunna innebära att den avser en tidigare placering) och en helt saknar datum för upprättande. Vi noterar även brister vad gäller angivelser av hur och när vården ska följas upp.

Vi rekommenderar socialnämnden att säkerställa att genomförandeplaner upprättas i samtliga ärenden och att dessa följer aktuella dokumentationskrav.

Riktlinjer och rutiner avseende uppföljning

Revisionsfråga 2: Säkerställer nämnden att det finns dokumenterade riktlinjer och rutiner i linje med lagstiftningens krav avseende uppföljning av enskilda placeringar?

I socialtjänstlagen regleras att den placerande nämnden noga ska följa vården av de barn och unga som vårdas i ett familjehem, jourhem, stödboende eller hem för vård eller boende. Detta ska ske främst genom regelbundna personliga besök i hemmet där barnet/den unge vistas, enskilda samtal med barnet/den unge, samtal med den eller dem som tagit emot barnet/den unge i sitt hem samt samtal med vårdnadshavare. I socialtjänstlagen anges vidare att nämnden särskilt ska uppmärksamma barnets/den unges hälsa, utveckling, sociala beteende, skolgång samt relationer till anhöriga och andra närstående.

Socialtjänstlagen reglerar vidare att nämnden minst var sjätte månad ska överväga om det, för den som är placerad i familjehem eller HVB, föreligger ett behov av fortsatt vård (se separat kapitel om detta längre ner) och hur vården bör inriktas och utformas. Motsvarande bestämmelser finns även i lag med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU).

I Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (SOSFS 2011:9) om ledningssystem för systematiskt kvalitetsarbete framhålls att den som bedriver socialtjänst ska identifiera, beskriva och fastställa de processer och rutiner som behövs för att säkra verksamhetens kvalitet. Det kan därför finnas behov av att på lokal nivå upprätta kompletterande riktlinjer/rutiner som närmare preciserar hur ovanstående ska gå till i praktiken.

lakttagelser

Vi har inom ramen för granskningen tagit del av ett antal rutiner, checklistor och blanketter med bäring på området handläggning av barn och unga. Bland dessa återfinns dock inte någon rutin som beskriver hur förvaltningen arbetar med uppföljning av placeringar. Av sammanlagt sju dokument som vi tagit del av är två daterade 2017, ett är daterad 2019 och tre är odaterade. En samtyckesblankett för vårdnadshavare avseende vårdnadsöverflyttning är daterad 2022-11-07. Vi noterar att samtliga dokument är utskrivna och inscannade. Vid avstämning med verksamhetschef framgår det att förvaltningens rutiner finns samlade på intranätet och är sorterade i en gemensam mapp. Som en följd av att ett nytt verksamhetssystem ska införas under våren 2023 beskrivs det pågå ett arbete med att förtydliga rutinerna och anpassa dem till att följa socialtjänstprocessen.

I intervjuer beskrivs socialnämnden ha tagit del av statliga medel för att förstärka arbetet med placerade barn under 2021 och 2022, vilket har inneburit att en resurs har avsatts för att ta fram och revidera rutiner samt utreda och rekrytera familjehem. Även om det i dagsläget beskrivs finnas ett antal rutiner att tillgå inom olika områden rörande barn och unga ges det i intervjuer uttryck för att dessa inte är fullt ut kända bland medarbetarna och att de inte finns lättillgängligt samlade. Detta innebär att de upplevs svåra att vid behov hitta dem.

Bedömning

Säkerställer nämnden att det finns dokumenterade riktlinjer och rutiner i linje med lagstiftningens krav avseende uppföljning av enskilda placeringar?

Nej.

Genomförd granskning visar att verksamheten inte har några dokumenterade riktlinjer eller rutiner som beskriver arbetet avseende uppföljning av enskilda placeringar. Utifrån genomförd granskning är vår uppfattning att det pågår ett arbete med att revidera befintliga rutiner och ta fram nya på de områden det behövs, vilket vi ser positivt på. Vi rekommenderar socialnämnden att säkerställa att detta arbete fortskrider och färdigställs.

Övervägande om behov av fortsatt vård

Revisionsfråga 3: Säkerställer nämnden en efterlevnad till lagstiftningens krav på att överväganden om behov av fortsatt vård sker minst var sjätte månad?

Enligt 6 kap. 8 § socialtjänstlagen ska nämnden minst en gång var sjätte månad överväga om vården fortfarande behövs och hur vården bör inriktas och utformas.

När ett barn/ungdom är placerad enligt tvångslagstiftningen LVU återfinns motsvarande bestämmelser i 13 § LVU. Där regleras att om vård beretts med stöd av 2 § LVU (dvs. pga förhållanden i hemmet) ska nämnden minst var sjätte månad överväga om vården fortfarande behövs. Är barnet/ungdomen placerade enligt 3 § LVU (dvs. om den enskilde själv utsätter sin hälsa och utveckling för en påtaglig risk) ska nämnden inom sex månader från dagen för verkställighet pröva om vården ska upphöra. Frågan ska därefter prövas fortlöpande inom sex månader från senaste prövning.

lakttagelser

I *delegationsordning för socialnämnden* (beslutad 2022-08-23 § 112) framgår att överväganden gällande behov av fortsatt vård i annat hem än det egna för barn upp till 18 år delegerats det sociala utskottet. Detta gäller både placeringar med stöd av socialtjänstlagen och LVU.

Vi har tagit del av rutin avseende *Omprövning* (odaterad) och rutin *Göra överväganden* (odaterad). Båda rutinerna innehåller en beskrivning av hur omprövning respektive övervägande hanteras i förvaltningens verksamhetssystem.

I rutinen för omprövning framgår att socialnämnden (utskottet har delegation) var sjätte månad ska pröva om vården enligt 3 § LVU ska upphöra och att vården alltid ska omprövas om det finns skäl för det eller om någon av parterna begär det. I dokumentet framgår att det är viktigt att en placering omprövas i tid, även om vården inte upphör om det görs för sent.

I rutinen avseende överväganden framgår att socialnämnden minst en gång var sjätte månad ska överväga om vården fortfarande behövs och hur den ska inriktas och utformas. Sociala utskottet ska godkänna övervägandet (ställningstagande). Rutinen innehåller även en beskrivning av flera faktorer som förvaltningen ska ta ställning till i samband med ett övervägande. Det framgår bland annat att informationen i övervägandet ska vara uppdaterad och inte kopierad från tidigare övervägande och även eventuella revideringar av vårdplanen ska framgå.

Vid intervjuer beskrivs att förvaltningen arbetar med täta uppföljningar av pågående placeringar och att det i huvudsak finns en god efterlevnad till att övervägande eller omprövning avseende behov av fortsatt vård genomförs inom den lagstadgade tiden. Socialsekreterare beskrivs ha stöd av samordnare vad gäller att påminnas om att tid för övervägande/omprövning närmar sig. Vid avstämning med verksamhetschef framgår att det finns en gemensam almanacka som samordnaren bevakar, där tider för överväganden framgår. Enligt verksamhetschefen kommer det nya

verksamhetssystemet att innehålla en funktion som gör det möjligt att bevaka detta digitalt, vilket framhålls minska riskerna för att tiderna överskrids.

Aktgranskning

I vår aktgranskning har vi granskat om övervägande/omprövning har genomförts inom sex månader från det att barnet placerades (samt inom sex månader från senaste övervägande/omprövning, i de fall som placeringen pågått längre än 12 månader). De tio granskade ärendena omfattar placeringar från 2022-02-01 och bakåt. Vid tidpunkt för granskningen borde det alltså ha skett minst ett övervägande/omprövning i respektive ärende. Av totalt tio granskade ärenden har lagstadgade tidsgränser för överväganden följts i sex ärenden. I två fall har övervägande genomförts efter nästan åtta månader. I ett fall har övervägandet genomförts efter nio månader och i ett fall har vi i erhållet material inte funnit spårbarhet till att något övervägande alls genomförts.

Bedömning

Säkerställer nämnden en efterlevnad till lagstiftningens krav på att överväganden om behov av fortsatt vård sker minst var sjätte månad?

Nej.

Det finns dokumenterade rutiner som beskriver hur överväganden och omprövningar ska gå till. Genomförd aktgranskning visar dock på vissa variationer vad gäller efterlevnad till lagens krav på att övervägande om behov av fortsatt vård sker minst var sjätte månad. Även om urvalet i vår aktgranskning är begränsat till tio ärenden och vi inte med säkerhet kan säga att resultatet är representativt för verksamheten totalt, gäller lagens krav samtliga ärenden.

Överväganden avseende överflyttning av vårdnad

Revisionsfråga 4: Säkerställer nämnden en efterlevnad till lagstiftningens krav på överväganden avseende om det finns skäl för att ansöka om överflyttning av vårdnad?

När ett barn/ungdom varit placerat i samma familjehem under två år, ska nämnden särskilt överväga om det finns skäl att ansöka om överflyttning av vårdnaden enligt 6 kap. 8 § föräldrabalken. Att sådant övervägande ska ske regleras i 6 kap. 8 § socialtjänstlagen. Efter de två första åren ska frågan övervägas årligen. Vid övervägande om överflyttning av vårdnad ska ett antal olika parametrar beaktas;

- barnets och familjehemsföräldrarnas inställning till en vårdnadsöverflyttning,
- barnets relation till familjehemsföräldrarna och deras förmåga att tillgodose barnets behov av en trygg och god uppväxt,
- familjehemsföräldrarnas inställning till och förmåga att tillgodose barnets behov av kontakt med sina föräldrar och andra närstående, och
- barnets relation till sina föräldrar.

I Socialstyrelsens handbok *Placerade barn och unga* framgår att de skäl som vägs för och emot vårdnadsöverflyttning bör dokumenteras utförligt.

Att övervägande om överflyttning av vårdnad ska ske när barnet varit placerat i samma familjehem under två år innebär en lagskärpning som gäller från och med 2022-07-01. Dessförinnan gällde att ett sådant övervägande skulle ske vid tre år. Mot bakgrund av att vi i denna granskning huvudsakligen fokuserar på ärenden där överväganden om skäl till överflyttning av vårdnad ska ha skett innan 2022-07-01, har vi i vår aktgranskning i huvudsak utgått från det tidigare kravet om tre år.

lakttagelser

I nämndens delegationsordning framgår att utskottet är delegat avseende överväganden om det finns skäl att ansöka om överflyttning av vårdnad. Delegationsordningen tydliggör att i de fall som en ansökan om vårdnadsöverflyttning ska göras, görs detta hos tingsrätten. Ett sådant beslut är ett nämndsbeslut som ej kan delegeras.

I rutin avseende övervägande av behov av fortsatt vård framgår att förvaltningen har en skyldighet att överväga vårdnadsöverflyttning efter att ett barn varit placerat i tre år när det bedömts vara barnets bästa att inte återförenas med sina föräldrar. Rutinen hänvisar till särskild rutin avseende vårdnadsöverflyttning som vi inom ramen för granskningen ej fått del av.

Vi har tagit del av en samtyckesblankett riktad till biologiska föräldrar avseende vårdnadsöverflyttning samt ett dokument med information om vårdnadsöverflyttning riktad till familjehemmet. I informationsdokumentet framgår att familjehemsföräldrarna ska tillfrågas om de vill bli nya vårdnadshavare och informeras om vad det innebär. Informationen bör ges både muntligt och skriftligt, både innan familjehemmet har fattat sitt beslut och efteråt, när eventuell vårdnadsöverflytt är beslutad. I övrigt innehåller dokumentet även praktisk information kopplad till bland annat ekonomiska ersättningar.

Vid intervjuer beskrivs det vara familjerättens ansvar att med stöd av samordnare genomföra överväganden om vårdnadsöverflyttning. Det beskrivs däremot inte finnas särskilt många barn/unga i kommunen som varit placerade så länge att ett övervägande om vårdnadsöverflyttning är aktuellt. Det ges uttryck för att det varierar om övervägandet i sådant fall dokumenteras. Likaså uppges att det i regel inte görs något övervägande i de fall en vårdnadsöverflytt inte bedöms vara aktuell samt att förvaltningen inte arbetat strukturerat för att ställa om till lagändringarna som trädde i kraft under 2021 (som innebär att frågan årligen ska övervägas efter de tre första åren) och 2022 (som innebär att det första övervägandet ska ske efter två istället för tre år).

Vi har efterfrågat fem akter avseende barn/unga som varit placerade i ett och samma familjehem i minst tre år, i syfte att kontrollera om dokumenterade överväganden avseende överflyttning av vårdnad genomförts i enlighet med befintliga krav på området. Vi har efterfrågat material från placeringar genomförda från 2019-02-01 och bakåt. Av de inkomna ärendena framgår dock att de senaste placeringarna genomfördes i januari 2019.

Av de fem ärenden som Gällivare kommun har delgett oss inom ramen för granskningen avser två av placeringarna familjehem. I övriga tre fall har placeringarna varit i HVB-hem vilket innebär att gällande bestämmelser avseende vårdnadsöverflytt inte är tillämpliga.

I de två erhållna akterna som avser familjehemsplaceringar har övervägande om överflyttning av vårdnad genomförts enligt en särskild mall. Mallen innehåller rubriker som ska beaktas vid en vårdnadsöverflyttning och utgår från de parametrar som ska beaktas vid ett sådant övervägande. I den ena akten har övervägande avseende vårdnadsöverflyttning genomförts efter tre år och en månad. I den andra akten framgår att ett resonemang om en eventuell vårdnadsöverflytt övervägandena om behov av fortsatt vård från och med att placeringen pågått i ungefär två år. Ett resonemang om vårdnadsöverflyttning återfinns i samtliga överväganden fram tills det senaste som vi fått del av (från oktober 2022) där det framgår att en ansökan gällande vårdnadsöverflyttning är under utredning. I båda akters överväganden framgår anledningarna till varför socialnämnden bedömt det vara aktuellt med en ansökan om vårdnadsöverflytt.

Vid avstämning med verksamhetschef beskrivs det vid granskningstillfället finnas totalt fyra familjehemsplaceringar som pågått i mer än tre år. Enligt verksamhetschefen behandlar i dagsläget Tingsrätten socialnämndens ansökan om vårdnadsöverflytt i en av placeringarna. I ett annat fall ska sociala utskottet besluta att ansöka om vårdnadsöverflytt i samband med nästkommande sammanträde. I resterande två placeringar är det, enligt verksamhetschef, inte aktuellt med vårdnadsöverflytt i dagsläget. Ett av dessa ärenden avser en myndig ungdom och i det andra uppges en dialog med familjehemmet föras om möjligheten att flytta vårdnaden.

Bedömning

Säkerställer nämnden en efterlevnad till lagstiftningens krav på överväganden avseende om det finns skäl för att ansöka om överflyttning av vårdnad?

Delvis.

Vår bedömning är att det finns en dokumenterad rutin som beskriver arbetet med övervägande om skäl till överflyttning av vårdnad och att de två akterna som vi inom ramen för granskningen erhållit innehåller dokumentation avseende detta.

Vi ser positivt på att nämnden ansöker om överflyttning av vårdnaden i de fall som det bedömts finnas skäl till detta. Utifrån genomförd granskning är dock vår uppfattning att det inte fullt ut säkerställts att utförlig dokumentation av övervägande om skäl till överflyttning av vårdnad sker i de fall som bedömningen gjorts att vårdnadsöverflyttning inte är aktuellt. Vi bedömer det vara väsentligt att socialnämnden arbetar för att säkerställa en efterlevnad till det som Socialstyrelsen uttrycker om dokumentation av sådant övervägande (att de skäl som vägs för och emot vårdnadsöverflyttning utförligt bör dokumenteras).

Mot bakgrund av att befintligt rutindokument på området inte är reviderat efter senaste lagändringen på området övervägande om skäl till överflyttning av vårdnad är vår rekommendation att socialnämnden tillser att detta sker så att innehållet harmoniserar med aktuella bestämmelser.

Uppföljning av placeringar på aggregerad nivå

Revisionsfråga 5: Har nämnden en tillfredsställande uppföljning av placeringar på aggregerad nivå?

I Socialstyrelsens handbok *Placerade barn och unga* framgår att systematisk uppföljning i grunden handlar om att säkerställa att de insatser som beslutas och utförs är till nytta för barnet/den unge. Socialstyrelsen menar att en väl genomförd uppföljning bland annat kan leda till bättre kunskap om de insatser som verksamheten erbjuder och hur dessa fungerar. I detta kapitel belyser vi socialnämndens uppföljning av såväl kvalitet som kostnadsutveckling.

lakttagelser

Verksamhetsberättelse och årsbokslut 2021

I socialnämndens *verksamhetsberättelse och årsbokslut för 2021* (beslutad 2022-02-22) framgår att många barn, unga och unga vuxna (främst inom åldersgruppen 15-20 år) omhändertagits enligt LVU under 2021. Bristande föräldraförmåga, psykisk ohälsa, alkohol eller narkotikamissbruk, skolsociala problem, brottslighet och beteendeproblem beskrivs vara de huvudsakliga orsakerna till de omhändertaganden som gjorts. Biståndsenheten har utökat sin tillgänglighet och infört möjligheten att göra en digital orosanmälan via e-tjänst. Det framgår även att ett samverkansarbete mellan socialförvaltningen, barn- och utbildningsförvaltningen och ungdom, fritid och kulturförvaltning har påbörjats som ett led i arbetet med ungas mående.

I socialnämndens verksamhetsberättelse framgår vidare att placeringar av barn, unga och unga vuxna inneburit ökade kostnader för förvaltningen. I dokumentet framgår att kostnadsutfallet för placeringar under år 2021 uppgick till 46 mnkr. Utfallet för år 2020 uppgick till 23,5 mnkr vilket innebär att nämndens kostnader i det närmaste fördubblades mellan åren. Nämndens kostnader för inköp av bemanningstjänster av socionomer har däremot minskat från 3,6 mnkr år 2020 till 1,7 mnkr år 2021.

Vidare framgår i verksamhetsberättelsen för år 2021 att kostnaderna för individ- och familjeomsorg under flera år legat lägre än referenskostnaderna⁴ och är, trots ökningarna, nu jämförbara med liknande kommuner. Kostnadsökningen inom bland annat barn- och ungdomsvård beskrivs till största del bero på de omhändertaganden som gjorts. I verksamhetsberättelsen framgår det att biståndsenheten i högre utsträckning placerar med stöd av LVU istället för LVM⁵ i åldersgruppen 18-20 år. Detta för att nämnden bedömt att den placerade individen tillförsäkras en mer adekvat vård samt att behandlingstiden kan vara längre än sex månader vilket är den maximala behandlingstiden för placeringar med stöd av LVM.

---

⁴ Referenskostnaden indikerar respektive verksamhets förväntade nettokostnad om kommunen bedriver den verksamheten med genomsnittlig ambitionsnivå och effektivitet

⁵ Lag (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall

I en tidigare revisionsgranskning på området framkom att Gällivare kommun under hösten 2020 omhändertog 11 barn och unga enligt LVU, vilket kan ses i relation till att kommunen dessförinnan omhändertagit cirka 3-4 barn/ungdomar per år. I flertalet av dessa ärenden beskrevs verksamheten ha noterat att det vid tidigare tillfällen när berörda individer aktualiserats, har beslutats om att inte inleda utredning. En tänkbar anledning till detta framhölls vara att vissa individer i åldersspannet 18-20 år "fallit mellan stolarna". Detta utifrån att de betraktats som vuxna och därmed har inte hänsyn tagits till att LVU kan gälla upp till 21 års ålder, om det handlar om att den unge utsätter sin hälsa eller utveckling för en påtaglig risk att skadas genom missbruk av beroendeframkallande medel, brottslig verksamhet eller något annat socialt nedbrytande beteende.

Verksamhetsplan 2022

I socialnämndens verksamhetsplan för år 2022 (beslutad 2022-10-12) framgår att kostnaderna för socialnämndens verksamheter är fortsatt höga och att avvikelser till största delen beror på placeringar av barn, unga och unga vuxna. Utifrån den kommunövergripande strategiska målsättningen om att kommunens verksamheter ska vara effektiva och attraktiva ska socialnämnden bland annat fokusera på att nettokostnadsavvikelsen ska vara +/- 10 % i jämförelse med liknande kommuner. I övrigt noteras inga särskilda målsättningar med bäring på området placerade barn och unga.

Delårsrapport 2022

I socialnämndens *verksamhetsberättelse till och med augusti 2022* framgår att socialförvaltningens utfall för placeringar perioden januari-augusti uppgår till 47,1 mnkr. Dessa kostnader inkluderar även placeringar av vuxna. Utfallet för tjänsteköp av socionomer uppgår till cirka 3,7 mnkr. Det framgår att ett nytt avtal tecknats med ett konsultföretag för två konsulter året ut men att det trots detta finns en tjänst som är vakant. Nämnden prognostiserar en budgetavvikelse på totalt ungefär -77 mnkr. Socialnämnden noterar en negativ trend för helåret avseende målet att nettokostnadsavvikelser ska vara +/- 10 % i jämförelse med liknande kommuner.

Intervjuer

Enligt intervjuade följer nämnden kostnadsutvecklingen avseende placeringar främst genom delårsrapport och årsredovisning. Nämnden beskrivs även ta del av information från förvaltningen och nämndens presidium i samband med stående informationspunkter på sammanträdena.

Protokoll

Vid genomgång av socialnämndens protokoll för år 2021 samt fram till oktober 2022 framgår att nämnden löpande erhåller en budgetuppföljning. Nedan följer exempel på ärenden som kan anses ha bäring på det granskade området.

- 2021-09-16 § 139 - Nämnden antar enkel budgetuppföljning för perioden januari-augusti 2021. I protokoll framgår att bland annat placeringar inom biståndsenheten ligger till grund för det prognostiserade underskottet.
- 2021-10-12 § 165 - Socialnämndens verksamhetsberättelse delår 2021 överlämnas till fullmäktige för fastställande
  - § 168 - Nämnden antar internkontrollplan 2022
- 2021-11-09 § 184 - Socialnämnden ger förvaltningen ett uppdrag att redovisa åtgärder och arbete som pågår för att stärka tillgången till familjehem samt andra för budgeten relevanta utvecklingsområden inom biståndsenheten.
- 2021-12-15 § 204 - Socialnämnden antar redovisning och dialog om biståndsenheten. I protokoll framgår att nämndens budgetuppföljning visar på en stor avvikelse för 2021 som främst går att härleda till ökade kostnader för placeringar av barn och unga.
- 2022-02-22 § 22 - Socialnämnden godkänner verksamhetsberättelse och årsredovisning för 2021. I protokollet framgår att bristande föräldraförmåga samt barn och ungas mående lett till ett ökat antal placeringar.
- 2022-10-13 § 127 - Socialnämnden godkänner delårsrapport 2022
  - § 128 - Delårsuppföljning Internkontrollplan socialnämnden 2022
  - § 129 Socialnämndens verksamhetsplan 2023-2026
  - § 130 Socialnämndens internkontrollplan 2023

Uppföljning Internkontrollplan 2021 (antagen 2022-02-22)

Som ovan framgår hanterade socialnämnden uppföljningen av 2021 års internkontroll 2022-02-22. Internkontrollplanen innehöll inga särskilda kontrollmoment avseende placeringar av barn och unga.

Internkontrollplan 2022 (antagen 2021-10-12)

Socialnämndens *internkontrollplan 2022* (antagen 2021-10-12 och uppföljd 2022-10-13) innehåller inga särskilda kontrollmoment avseende placeringar av barn och unga. Det framgår däremot att socialnämnden ska kontrollera att barnperspektivet värderats i ärenden/beslut som omfattar barn och ungdomar. I internkontrollplanen framgår vidare att kvalitetsberättelsen ska kontrolleras för att identifiera och åtgärda brister relaterat till systematiskt kvalitetsarbete.

Bedömning

Har nämnden en tillfredsställande uppföljning av placeringar på aggregerad nivå?

Delvis.

Vår bedömning är att socialnämnden har en kontinuerlig uppföljning av kostnadsutvecklingen relaterad till placerade barn och unga och att en viss analys av orsaker till de ökande kostnaderna har gjorts.

Mot bakgrund av kostnadsutvecklingen inom området samt att en betydande del av nämndens underskott kan härledas till placeringar, är vår bedömning att nämnden med fördel kan utveckla den systematiska uppföljningen avseende placeringar på en övergripande nivå. Detta är även väsentligt ur ett kvalitetsperspektiv, då en sådan uppföljning kan öka kunskaperna om de insatser som verksamheten erbjuder och hur väl dessa fungerar för de berörda barnen/ungdomarna.

Samlad bedömning

PwC har på uppdrag av de förtroendevalda revisorerna i Gällivare kommun genomfört en granskning av uppföljningen av placerade barn och unga. Granskningens syfte är att bedöma om socialnämnden bedriver en ändamålsenlig verksamhet vad gäller placeringar av barn och unga i hem för vård eller boende och i familjehem samt om det sker med en tillräcklig intern kontroll.

Utifrån genomförd granskning är vår samlade bedömning att socialnämnden **inte helt** bedriver en ändamålsenlig verksamhet vad gäller placeringar av barn och unga i hem för vård eller boende och i familjehem. Vår samlade bedömning är vidare att den interna kontrollen **inte helt** är tillräcklig.

Rekommendationer

Mot bakgrund av granskningsresultaten vill vi lämna följande rekommendationer till socialnämnden:

- Att säkerställa att genomförandeplaner upprättas i samtliga ärenden och att dessa följer aktuella dokumentationskrav.
- Att säkerställa att det pågående arbetet med att revidera befintliga rutiner och ta fram nya på de områden som behövs fortskrider och färdigställs.
- Att säkerställa en efterlevnad till lagens krav avseende övervägande om skäl till vårdnadsöverflyttning samt att sådant övervägande följer det som Socialstyrelsen framhåller vad gäller att utförligt dokumentera skäl som talar för respektive emot en överflyttning av vårdnaden.
- Att säkerställa en revidering av rutindokument som omfattar övervägande om överflyttning av vårdnad så att detta harmoniserar med gällande lagstiftning.
- Att överväga formerna för uppföljning på aggregerad nivå för att i högre grad omfatta även kvalitetsaspekter, då en sådan uppföljning kan öka kunskaperna om de insatser som verksamheten erbjuder och hur väl dessa fungerar för de berörda barnen/ungdomarna.
- Att överväga att inkludera frågan om efterlevnad till lagstiftningens krav avseende förekomst av genomförandeplaner, överväganden om behov av fortsatt vård samt överväganden om överflyttning vårdnad i en riskanalys, för att på så sätt kunna bedöma om det finns skäl till att ha med dessa frågor i nästkommande års internkontrollplan.

Sammanfattande bedömningar utifrån revisionsfrågor

Revisionsfråga	Bedömning	
1. Säkerställer nämnden att det upprättas individuellt utformade vård- och genomförandeplaner som tydliggör det enskilda barnets/den unges behov och hur vården ska genomföras?	Delvis Ansvarsfördelningen för upprättande av vård- och genomförandeplaner bedöms vara tydlig. Genomförd aktgranskning visar att det finns vårdplaner upprättade i samtliga tio akter som kontrollerats. Vidare finns genomförandeplaner upprättade i åtta av tio granskade akter, varav en är upprättad flera månader innan aktuellt placeringsdatum (vilket skulle kunna innebära att den avser en tidigare placering) och en helt saknar datum för upprättande. Vi noterar även brister vad gäller angivelser av hur och när vården ska följas upp.	
2. Säkerställer nämnden att det finns dokumenterade riktlinjer och rutiner i linje med lagstiftningens krav avseende uppföljning av enskilda placeringar?	Nej Genomförd granskning visar att verksamheten inte har några dokumenterade riktlinjer eller rutiner som beskriver arbetet avseende uppföljning av enskilda placeringar. Utifrån genomförd granskning är vår uppfattning att det pågår ett arbete med att revidera befintliga rutiner och ta fram nya på de områden det behövs.	
3. Säkerställer nämnden en efterlevnad till lagstiftningens krav på att överväganden om behov av fortsatt vård sker minst var sjätte månad?	Nej Det finns dokumenterade rutiner som beskriver hur överväganden och omprövningar ska gå till. Genomförd aktgranskning visar dock på vissa variationer vad gäller efterlevnad till lagens krav på att överväganden om behov av fortsatt vård sker minst var sjätte månad.	

---

4. Säkerställer nämnden en efterlevnad till lagstiftningens krav på överväganden avseende om det finns skäl för att ansöka om överflyttning av vårdnad?

Delvis

Det finns en dokumenterad rutin som beskriver arbetet med övervägande om skäl till överflyttning av vårdnad. Den är dock inte reviderad sedan senaste lagändringen.

De två akterna som vi inom ramen för granskningen erhållit innehåller dokumentation avseende övervägande om skäl till överflyttning av vårdnad.

Vi ser positivt på att nämnden ansöker om överflyttning av vårdnaden i de fall som det bedömts finnas skäl till detta. Utifrån genomförd granskning är dock vår uppfattning att det inte fullt ut säkerställts att utförlig dokumentation av övervägande om skäl till överflyttning av vårdnad sker i de fall som bedömningen gjorts att vårdnadsöverflyttning inte är aktuellt.

---

5. Har nämnden en tillfredsställande uppföljning av placeringar på aggregerad nivå?

Delvis

Socialnämnden har en kontinuerlig uppföljning av kostnadsutvecklingen relaterad till placerade barn och unga och en viss analys av orsaker till de ökande kostnaderna har gjorts.

Mot bakgrund av kostnadsutvecklingen inom området samt att en betydande del av nämndens underskott kan härledas till placeringar, är vår bedömning att nämnden med fördel kan utveckla den systematiska uppföljningen avseende placeringar på en övergripande nivå. Detta är även väsentligt ur ett kvalitetsperspektiv, då en sådan uppföljning kan öka kunskaperna om de insatser som verksamheten erbjuder och hur väl dessa fungerar för de berörda barnen/ungdomarna.

2022-12-15

Erik Jansen

Erika Brolin

Certifierad kommunal revisor
Uppdragsledare

Projektledare

Denna rapport har upprättats av Öhrlings PricewaterhouseCoopers AB (org nr 556029-6740) (PwC) på uppdrag av de förtroendevalda revisorerna i Gällivare kommun enligt de villkor och under de förutsättningar som framgår av projektplan från 2022-03-16. PwC ansvarar inte utan särskilt åtagande, gentemot annan som tar del av och förlitar sig på hela eller delar av denna rapport.

Deltagare

ÖHRLINGS PRICEWATERHOUSECOOPERS AB 556029-6740 Sverige

Erik Jansen

Datum

Leveranskanal: E-post